

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. Je mag ze wel het meest revolutionaire deel van de Bergrede noemen: deze eerste uitspraken van Jezus, die wij nog steeds met een term aanduiden die nou niet erg provocerend overkomt. Wij immers hebben het over 'de zaligsprekingen'. Maar die revolutionaire kracht wordt wel duidelijk, als ik u laat horen waar wij eigenlijk in geloven en waar wij bij leven:

- Gelukkig de mensen die veel weten en alles kunnen, want zij hebben het voor het zeggen op deze aarde.
- Gelukkig de mensen die zich tegen narigheid gepantserd hebben, want ze hebben geen troost nodig.
- Gelukkig de mensen die zich kunnen verweren, want niemand zal over ze heen lopen.
- Gelukkig de mensen die zich verzadigen aan de welvaart, want zij hebben niets anders meer nodig.
- Gelukkig de mensen die hard kunnen zijn en veel 'nee' zeggen, want ze houden veel voor zichzelf over.
- Gelukkig de mensen die compromissen kunnen sluiten, want ze zullen het ver brengen met een goed geweten.
- Gelukkig de mensen die op hun eer en hun recht staan, want ze krijgen altijd gelijk.
- Gelukkig de mensen die een beetje geven en nemen, want ze komen nooit in moeilijkheden.
- Gelukkig als u daarin slaagt: positie en populariteit zal uw deel zijn. Wees tevreden, want uw loon is groot op de aarde. Zo zijn alle grote mensen geslaagd.¹

Misschien is dit ietsjes overdreven, trek ik het net nou teveel scheef, maar intussen zijn dit toch wel die dingen waar wij van denken dat je het op deze manier ver brengt het in het leven. Onze wereld is er op ingericht. Onze kinderen worden erop afgericht. Door deze tegenstelling met wat algemeen wordt gedacht en geloofd, krijgen Jezus' woorden hun volle gewicht. Ze zijn inderdaad revolutionair: in de wereld van die dagen en in de wereld van vandaag.

2. Als zaligsprekingen staan ze bij ons nog altijd bekend. Weinig revolutionair en ook voor een mens van deze tijd weinig aansprekend en verontrustend of moet ik zeggen: verrassend. Waar ze over gaan? Ze gaan over geluk, over verlangen naar en streven naar geluk. En over hoe je dat bereikt? En formuleer je dat op die manier, dan is een mens van deze tijd al weer een stuk geïnteresseerder, toch? De 'Happinezzen' van deze tijd staan daar vol mee met die vraag naar hoe het geluk te bereiken dan wel hoe het geluk te vinden is. Het zijn bladen die veel gelezen worden, tot onder predikanten toe, weet ik van nabij. En dat terwijl we in een hectische samenleving leven waarin ieder op zoek is naar eigen succes, naar eigen geluk. De leus van deze tijd is dat mensen voor het geluk zijn geschapen. Maar wat is geluk en hoe vind je het? Is daar een mens niet steeds naar op zoek? Naar geluk? Maar zoek je je eigen geluk, dan is er grote kans dat je je een ongeluk zoekt. De zaligsprekingen van Jezus vragen ons om onze oriëntatie op onszelf los te laten en stil te staan bij de ander in plaats van onszelf. Maar ze gaan toch wel over ons? Zeker, maar ze gaan over ons in onze gerichtheid op de ander. Het is pas in die gerichtheid op de ander dat het geluk gevonden wordt.

¹ Ontleend aan W.R. van der Zee, *Uit de Bergrede. Werkschrift van een gemeente in de leer bij Matteüs 5 tot 7*, 's-Gravenhage 1975, 21-22.

3. Zo kennen wij deze tien uitspraken als zaligsprekingen. In de Nieuwe Bijbelvertaling komen we dat woord 'zalig' dat we nu alleen nog kennen in de betekenis van 'zalig', 'heel erg lekker' niet meer tegen. Nu is het vertaald met 'gelukkig' en gaat het met de zaligsprekingen dus om 'gelukwensen', om 'felicities'. Is dat een verarming? Dat hoeft niet, dunkt me, als we dan maar wel begrijpen dat Jezus ons hier een hele andere visie op geluk voorhoudt. Het geluk dat Jezus beschrijft, heet: je zult de aarde beërven, je wordt verzadigd met gerechtigheid, jou wordt barmhartigheid bewezen, je zult God zien en je wordt kind van God genoemd.

Zo begint hij zijn allereerste grote toespraak, zijn 'State of the Union', met een aantal gelukwensen, met een acht/negental felicities. Het is immers zijn openingsrede waarin hij voor zijn toehoorders zijn programma ontvouwt. Verrassend toch om zo'n 'State of the Union' dan te beginnen met het feliciteren van een aantal mensen. Hoe ze van Donald Trump zouden luiden, die zouden we, als we met elkaar om de tafel zouden gaan zitten, vast redelijk snel met elkaar kunnen formuleren. Maar ik zou niet minder benieuwd zijn welke groepen u alle geluk zou toewensen als ook wat het geluk zou zijn dat u hen toewenst. Boeiend lijkt me om daar staks na deze dienst met elkaar over van gedachten te wisselen.

4. Gemeente, voor één zaligspreking vraag ik vanmorgen u aandacht. Welke ik eruit licht zal u niet verbazen, als ik aan het jaarthema herinner. Inderdaad, mij gaat het vanmorgen om de vijfde zalig-spreking: 'Gelukkig de barmhartigen, want zij zullen barmhartigheid ondervinden' (Mat. 5,7).

Het is of Jezus hier een wissel overhaalt. Het beeld verschuift. Nu gaat het niet allereerst meer om de *situatie* waarin mensen verkeren, nu gaat het vooral om hun *houding*, ik kan beter zeggen om hun gedrag in de onderlinge verhouding tussen mensen. Nu gaat het niet om mensen over wie het licht van het evangelie valt, nu gaat het om mensen die iets van het licht terugkaatsen.

5. Nou mag het woord barmhartigheid ons direct aan de barmhartige Samaritaan doen denken, maar dat is zoals Lucas ons daar tegenaan wil laten kijken. Matteüs brengt ons weer een ander aspect nabij. En daarmee sluit hij aan op het Oude Testament. Als dat boek iets vertelt, we zagen dat ook afgelopen week in het Oecumenisch Leerhuis², dan is dat hoezeer barmhartigheid *een* grondeigenschap, wat zeg ik *de* grondeigenschap van God is. En dat is waar in het Matteüsevangelie dan ook nauw op aangesloten wordt.

Waar het in onze wereld om gaat, dat is hardheid? Anders red je het niet in in onze wereld, zo geven wij door aan onze kinderen. Maar het evangelie, Jezus vraagt iets anders van ons. Dat we allereerst mensen zijn die barmhartig. Nee, ik moet het anders zeggen, hij feliciteert die mensen zelfs, die dat zijn.

6. Op het eerste gezicht lijkt dit vanzelfsprekend. Je moet gewoon barmhartig zijn, zou je kunnen denken. Er moet gewoon iemand mee beginnen, grenzeloos in pure barmhartigheid te leven en te handelen. Dan zou hij daarmee toch een wereldveranderend-proces in gang zetten? Hij verandert de wereld in een eerste kleine stap, wint op die manier andere mensen voor zich en beetje bij beetje wordt zo de hele wereld steeds barmhartiger. Tenslotte zou men ook zelf van anderen een toenemende barmhartigheid ervaren en zo zalig worden. Daar zit een grote kern van waarheid in, maar zo heel gemakkelijk gaat het niet. Zo vertelt Jezus het verhaal van een knecht die een grote schuld heeft bij zijn heer: tienduizend talenten; een onvoorspelbare som geld. Verrassend genoeg

² 'Barmhartigheid – in de Bijbel' (gehouden op maandag 23 januari 2017 in de Abdijkerk, Den Haag-Zuidwest), zie http://www.nicoriemersma.nl/storage/blog/Barmhartigheid_in_de_Bijbel_1.pdf.

blijft de knecht innerlijk volkomen onberoerd door de schuldsanering. Direct na de ondervonden barmhartigheid, verlangt hij ijskoud en genadeloos van een andere knecht de lachwekkende som geld van 100 denariën die deze hem schuldig is. Om een idee te krijgen van de orde van grote van de schuld: 10.000 talenten zijn gelijk aan circa 120 miljoen denariën. Dit enorme bedrag is hem kwijtgescholden! Desondanks staat hij onverbiddelijk op de terugbetaling van de schuld van 100 denariën van de ander aan hem. Over hardheid gesproken.

7. Gemeente, dat brengt me ten slotte bij die vraag waar we toch nog om heen kunnen, niet om heen mogen. Levert zo'n barmhartige levenswijze nou ook wat op? Loont het ook de moeite? Brengt het ook geluk? Als je naar die gelijkenis kijkt, dan zou je zeggen van niet. Je zou immers verwachten dat die dienstknecht die van zijn heer barmhartigheid heeft ervaren, dat op zijn beurt ook zal zijn naar zijn mededienstknecht. Maar dat gebeurt niet. Een vergelijkbare ervaring doen we zelf ook op. Je bent barmhartig naar anderen, maar dat betekent niet, niet automatisch, dat je ook door de ander ook door hen barmhartig wordt behandeld. Kijk, dan kan je natuurlijk zo reageren: Waarom zou je zo doen? Waarom zou je barmhartig zijn, als je geen zekerheid hebt dat het loont. Zeker, zo kan je denken. Het evangelie wil ons vanmorgen toch op een ander spoor zien te krijgen. Jezus blijft wel aan die balans vasthouden: 'Zalig zijn die barmhartigheid betrachten, want zij zullen barmhartigheid ondervinden.' Jezus blijft vasthouden dat het de moeite loont. Weet u hoe dat komt? Omdat Hij zijn Vader kent. Zijn Vader die Hij niet anders kent als iemand die barmhartig en genadig is. U hebt daar uw vragen bij? Ik zou zeggen, kom dan zometeen aan tafel, dan kunt u het proeven!

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

*4^e Zondag na Epifanie, 29 januari 2017
Bosbeskapel, Den Haag-Zuidwest
ds. Nico Riemersma*